

“KİTAB-I DEDE GORGUD” ŞE’RLERİ HAGGINDA BİR NEÇE SÖZ*

KAMİL NERİMAN OĞLI VELİYEV

Gorgudşünaslığın dünya migyasında mübahise töreden çox maraqlı problemlerinden biri de “Dede Gorgud” şe’rlərinin hüsusiyyətləri və ümumən, “Dastanlarda” şe’r və nesr meselesidir. Bu, təsadüfi deyildir. Evvelə, “Dede Gorgud” şe’rlərini müasir Türkdilli şe’rlərdən, elece de, dastan yaradıcılığında ki poeziya sistemindən ayıran cəhətlər çoxdur.

Başqa bir tərəfdən, şe’r və nesr meselesi, ümumən, “Dede Gorgud” un mükəmməl elmi-təngidi nəşri üçün olduğca vacibdir.

İndiyə gəder yazılmış onlarca tədqiqat əsərlərini ohudugca maraqlı müşahidələrlə, araşdırma nümunələri ilə tanış oluruq. Ve bu tədqiqatları birləşdirən əsas cəhət retrospektiv bəhəşdir ki, bunun haggında bir neçə kəlmə deməyə ehtiyac var. Retrospektiv bəhəş bu gündən dünənə, müasir sistemdən keçmişə, təkamül yoluna tersinə bəhəşdir, inkişafın eks yolunu nəzərdən keçirməkdir. Dil tarixinin ələ yerləri var ki, bu bəhəş olmadan nəzəri sistemi yaratmaq mümkün deyil. Ələ buradaca biz bu bəhəşin müsbət hüsusiyyətlərini geyd etməklə, bunu da bildirməliyik ki, “DG” a, elece de, digər tarixi abidələrə müasir sistemdən (grammatik və ya poetik...) yanaşdıqda tarixilik faktına, müasir şe’r bəhəşindən nəyin çatışmadığı deyil, öz dövrü üçün nəyin çatışdığını, nələrin sistem yaratması faktını nəzərə almaq lazım gəlir. Ve ümumən şe’r nədir, dünya halqlarında şe’rin tipoloji uyğunluqları bizə nələri öyredir, nəhayət, hər halqın şe’r mədəniyyəti, şe’r duyğusu, şe’r anlayışını şərtləndirən əsas cəhətlər hansılardır?

Şe’r evveldir, yoxsa nesr, sualına tədqiqatçıların verdiyi cavablar mühtelifdir.

Nesri evvel hesab edənlərin başlıca əsası nesrin danışıdığı, təhkiyəyə yaxınlığıdırsa, şe’ri evvel hesab edənlərin əsası danışığından yayınmanın, anomaliyanın, hüsusi şəkildə seçilmənin mehz şe’r formasına (hele bu formanın necəliyindən söhbət getmir) təsadüf etməsidir.

A.K.Veselovski yazır: “Şiir sənətində hər zaman süregələn bir durum vardır: Nesir, nazımdan sonra ortaya çıkmışdır. Onu izləyərək, dış gelişimi üzerine yapılan gözlemlerden hüküme varılır. Özellikle de Yunan edebiyatından. Homerik poemler, onların ardından ise taş basması nesir görülür. Bu birbirini takip şu sonucu çıkarmayı gerekli kılar: Nesirdeki metinler daha önce nazım halinde yazılmış olabilirler. Çünkü so-

* *Azərbaycan Dilinin Poetik Sintaksisi*, Bakı, 1981, s. 22-29’daki kiril hərflə aslından Latin hərflərinə Halil Açıkgöz tərəfindən aktarılmışdır.

** DG kısaltması Kitab-ı Dede Gorgud için kullanılmıştır.

nuncular halkın belleğinde korunmaktaydılar ve hala da korunmaktadırlar. Bunlara rağmen, bazen, önemli bir hacim, ritm ve yapıyla korunanlar, nesrin serbest dili unutulduğunda çirkinleşmekte, bellekte saklamaktan başka bir korumayı gerektirmektedir. Janr gibi daha geç dönem bir nesir gelişimi yararına, bu gerçek de, çok daha erken dönem metrik örneklere göre yapılmış Kuran'ın ritmik nesiri gibi fazla ispat edilmiştir.¹

B.V. Tomaşçevskinin fikri ve bütün yaratıcılığı boyu sadık kaldığı konsepsiya daha getidir: "Dil hakkında hüküm vermenin koşulu aksiyomdur. Çünkü insan dili tarafından oluşturulan tabii biçim nesirdir".²

Poetikanın müasir nezeriyyeçilerinden Y.M. Lotmanın fikri, bizce, hegigete daha çoh uygundur: "Basitlikten, karmaşıklığa hareket hiyerarhisinde janrların yayılımı değişiktir: Konuşma dili-şarkı (metin + motiv)-klassik nazım-sanatkârane nesir"³. Sonra müellif fikrini devam ettirerek bele bir genaete de gelir ki, "Şu halde sanat nesri yansıması gibi, belirli bir poetik sistem fonunda ortaya çıkmıştır".⁴

Doğrudan da, eğer *şe'r-musigi-heraket* sinkretizmi ilk senet nümunesi kimi gebul edilirse, oradaki differensiallaşma *şe'rin* bedii metn kimi ilk konstruktiv esaslarını formalışdırmışdır.

Gedim insanların söze inamı, sözün mağik *şe'ri*, yeni hüsusi sırası olan, adi danışığından seçilen söz komplekslerini yaratmışdır.

Zaman keçdikce bu seçimli ifadeler, cümleler, metinler yarandığı dilin ifade vasiteleri resursuna, fonetik, leksik-grammatik sistemine uygun şekilde min iller boyunca kollektiv yaratıcılık prosesinde cilalana-cilalana büyük inkişaf yolu keçmişdir. Merasimden-merasime deyilen, tekamül yolu keçen ve nehayet, dastan dövrü keçiren bedii söz kontekstinde *şe'rin* ifade ve mezmun planı ganuna uygunluklarla zengin sistem kimi ortaya çılır.

Türk dilli halglarda çoh büyük ve zengin prosesin izlerini özünde sahlayan, eslinde bir *merheleni* özünde eks etdiren abide "Dede Gorgud" boylarıdır.

Her şeyden evvel onu geyd edek ki, "DG" boyları Türk dillerinde *şe'rin* teşekkülünün ilk dövrünü temsil etmir. Ona göre ki, "DG" da hazır şekilde istifade edilen atalar sözleri bütün prensiplerle, Türk dilli halgların ilk *şe'r* örnekleridir. Başga bir terefdan "DG" boylarındaki yetkin-bitkin *şe'r* parçaları tekamül yolunun çohdan keçildiğini gösterir.

İkinci bir terefdan, bunu geyd edek ki, "DG" boyları ekser tedgigatçılardan gösterdikleri IX-XI. esrlerin deyil, hemin dövrden yazıya alınana gederki (XVI.) dövrün inkişafını da özünde eks etdiren oğuznamelerdir.

Bu cehetleri nezere aldığında düşünmek olar ki, "DG" epos-dastan yaratıcılığının spesifik ifadesi-*şe'ri* kimi marağlıdır.

¹ A. N. Veselovskiy, *İstoriçeskaya poetika*, Leningrad, 1940, s. 377-378.

² B. V. Tomaşçevskiy, *Stilistika i sti' oslojenie*, Leningrad, 1959, S. 297.

³ Y. M. Lotman, *Struktura hudojestvennogo teksta*, Moskva, 1960, s. 120.

⁴ Y. M. Lotman, a.g.e. s. 128.

Sabit veznin olmaması, hece disproporsiyası, ritm elvanlığı müasir anlayış daire-sinde şe’r ganunlarına sığmır.

Oğuzların tarihinin bir hissesinin obrazlı ifadesi -bedii söze çevrilmiş ifadesi olan “DG” boyları şümerlerin “Gilgamiş”ı, gırgızların “Manas”ı, özbeklerin “Alpamiş”-i... kimi esasen şe’rle olmuştur. Tekrar ederik ki, biz şe’r anlayışını gedim dövrün poetik sistemine uygun götürürük.

Tehkiye dastanlarının poetikasına uygun olarak, burada *nesrle* deyil, *adi danışig-la* söylenen yerler olmuştur. Bize gelib çatan on iki dastan ve ustadnamelerin gedim şekli olan mügeddime-atalar sözlerinin müasir şe’r’e yakın ve aynı olan hisseleri ona göre süjetin ayrılmaz hissesidir, informativ-semantik yük taşıyır ki, diğer hisselerle onun sistemi aynı olub. Sadece olarak, yazıya alınana gederki dövrecen adi tehkiye süjetin müeyyen hisselerinin daha çok özünüküleştirmiş, anomaliya haddinden çıkarmışdır. Dikkat edilirse, bu yerleri asanlıqla ayırmag olar.

Bu artıq mezmun planı ile bağlıdır. Bele ki, o yerde ki, şe’r seviyesinde *magamlar* var, (intizar, telaş, sevgi, sevinç, keder, geriblik...) ozanı *şe’r ladından* salmag mümkün olmayıb. Gopuzun simasında musigi de burada helledici rol oynayıb. Mügayise etsek, müasir dastanlarda, meselen, “Koroğlu” dastanında yalnız şe’rler musigi ile ohunur, diğer hisseler ise adi danışig deyil, mehzh nesr seviyesinde tegdim olunur.

İfade planında tekrar sistemi oğuznamelerin mündericesini öz obrazlar sistemine-metafora, mügayise, epitet vs. uygun şekilde sahlamışdır.

Gelib -formula nezeriyyeçilerinin serb dastanları için söylediği aşağıdaki fikir “DG” boyları için de doğrudur: “Şifahi edebiyatın poetik grammatikası formulalara esaslanır. Bu da tabesizlik (parataksis) elageli birleşmelerle, tez-tez işlenen tekrar ifadelerle bağlıdır”⁵.

Mehzh hemin gelibler yuharıda geyd olunan mezmun istigametinde “DG”un şe’r parçalarını bize gelib çatan şekilde goruyup sahlamışdır.

Bu bahımdan biz görkemli sovet şergşünası İ.S. Braginskinin şe’r ve nesrin menşeyini açmak için “Avesta ve Bibliya” metinlerine müracietini hatırlatmag isterdik. Müellif üç metin nümune gösterir ve aydınlaşdırır ki, bu metinlerden biri (A) sintez karakterlidir, diğer metin (B) nesr için, o biri ise (C) şe’r için zemin olmuştur⁶.

Tesadüf değil ki, bu struktura “Koroğlu”ya, mehebbet dastanlarımıza gelen yolun nisbeten merhelesidir.

Elbette, “DG” un vahtile başdan-başa şe’r olması fikrini hipotez kimi gebul etmek olar. İndi ise yalnız faktların özünün dediyi tesviri izaha keçek.

⁵ A. B. Lord, *The Singer of Tales*, Cambridge Mass. 1960, s. 63

⁶ İ. S. Braginskiy, *O vozniknovenii različiya poezii i prozi* (na primere dvuh pamyatnikov drevnevostočnoy pismennosti)”, *Problemy Vostokovedeniya*, Moskva, 1974, s. 150-159.

Vatikan nüshesinin bir sehifesi istisna olmağa ereb elifbası ile yazılmış metinde şe'r ve nesr parçaları ayrılmır. Bunun neticesidir ki, her ohunuşa bir cür şe'r-nesr nisbetine rast gelirik⁷.

Gedim Türk, elece de, gedim Oğuz (Azerbeycan) şe'rinin başlıca faktörü ritm ve ritm yaradan vasiteler olmuşdur. Alliterasiya, assonans, sintaktik paralelizm hemin ritmin teşkil edicileri kimi çıhuş etmişdir. Klassik poeziyada şe'rin vahidi misra götürülür. Be'zi tedgigatçılar beyti vahid kimi götürmek terefdarıdır.

“DG” un dili, tehkiye sistemi mürekkeb sintaktik bütövləri vahid kimi götürmeyi teleb edir.

Evvela, ona göre ki, “DG” da misra sabit ölçülü deyil. Diğer terefden de “DG” şe'r nümunelerinin toplusu deyil. (M. Kaşgarinin “Divani Lugeti't-türk” eserindeki nümuneler kimi), bir süjetin hissesi, vahid kontekstin mikrokonteksti kimi çıhuş edir.

Hemin mürekkeb sintaktik bütövlər dahilinde sintaktik kuruluşun tegdim etdiyi poetik modelden ses tekrarını pazaya, vurğuya geder bütün vahidleri birlikde, garşı-lıglı elagede götürmek mümkündür.

V.M.Jirmunski, H.Koroğlu daha çoh tirada formasına müraciet edir. Arhaik Türk şe'ri strukturasının rudimentlerini nisbeten çoh sahlayan “DG” şe'ri ölçü, bölgü, gafiye ve ritm bakımından daha çoh diggeti celb edir.

Sual olunsa ki, “DG” heca veznindedir mi, bu suala geti cavab vermek çetin olar. Heca beraberliyinin çoh vaht pozulması, gafiyesizlik heca vezninin taleblerinin ödenmemesi faktıdır.

Be'zen özünü gösteren heca beraberliyi ve gafiyyedarlıg heca vezninin telebinin ödenmesidir.

Eğer nezere alsag ki, heca beraberliyi şe'r strukturasının uzun süren inkişafının geldiği veziyyetdir, onda heca veznini heca beraberliyi ölçüsü şertileşir ve bu mizanı ritm (be'zen melodiya) evez edir. Tekrarlarla yaranan ritmin hasselerine keçmezden evvel, heca ile bağılı be'zi nümunelerin kvantitativ hüsusiyyetlerine digget yetirek:

Ucalardan ucasan! -7

Kimse bilmez necesen! -7

Han gızı, yerimden durayınmı! -10

Yahanla boğazından tutayınmı! -11

Gaba önçem altına salayınmı? -11

Gara polad üz gılıcım elime alayınmı? -15⁸.

⁷ *Kitabi-Dede Gordud*, Azerneşr, Bakı, 1962; M. Ergin, *Dede Korkud Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile*, Ankara, 1958; *II, İndeks-Gramer*, Ankara, 1963; Hanser Oskar, *Türkischer Satzbau, Die Nebensatzgrammatik des Türkischen, Intersucht an Ausgewählten Beispilen, Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, Wien, 1973-74*; Geoffrey Lewis, *The Book of Dede Korkut*, Penguin Books, 1974; Orhan Şaik Gökyay, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul, 1973; Ettore Rossi, *Kitab-i Dede Korkut, Racconti epicocavallerevchi Oguz Tradotti e arnotacion*, Facsimile del Ms. Sirgo 102 Cittadel Vaticano, 1952.

⁸ *Kitabi-Dede Gorgud*, Azerneşr, Bakı, 1962, s. 21

Garşı yatan Ala dağdan bir oğul uçurdunsa,
degil mana! -19

Gamen ahan yüyreğ sudan bir oğul apardınsa,
degil mana! -19

Arslanile gaplana bir oğul yedirdinse
degil mana! -18

Gara donlu, azğın dinli kafirlere bir oğul aldırđınsa
degil mana! -23⁹.

Misraların çeşidini ve sayını artırmadan bu nümuneler söylemeye hagg verir ki, heca vezninin *sabit ölçüsünü* heca serbestliyi evez edir. Şübhesiz, bu müasir me’nada-kı serbest ve ya *ağ* şe’r deyil.

Bu serbestlik müeyyen ölçünün yuharı-aşağı variyasiyalarıdır ve danışığ dilinin te-biiliyinden gopmamagdır.

Sözleri hecaların tenliyi idare etmir, klassik şe’r kanonlarının-biçimlerinin evezine intonasiya ve ritm sözleri düzür, taktlar, sintagmatik bölümler başga bir organizm yaradır. Ele bir organizm ki, orada heca variyasiyaları dominant -aparıcı deyil.

Bu şe’r-“Dede Gorgud” şe’rini paralel konstruksiyalar ve onların vahidlerini bağ-layan ses tekrarları, hüsusen alliterasiya, assonans, elece de, son hecada gelen vurgu, sözleri bele bir-birine rebt eleyen, sesleşdiren aheng ganunu gurur.

Yuharıda nezerden keçirdiyimiz nümuneleri “Dede Gorgud” şe’ri üçün vahidin bend deyil, *mürekkebe sintaktik bütöv* olduğunu gösterir ve ritmik sintaktik bölümler heca tenliyini, sert misra serheddini evez edir.

Her boyu bu bahımdan tehliil etmek mümkündür. Bu tehliil aşağıdaki cehetleri ne-zerde tutur:

1. Mezmun ve ifade planları dialektik elagede götürülür, onların her ikisinin öl-güleri esasında mürekkebe sintaktik bütövler hesaba alınır.

2. Mürekkebe sintaktik bütövlere bağlayan fonetik, leksik, morfoloji ve sintaktik vahidler gösterilir.

3. Mürekkebe sintaktik bütövlere *poetik* yükü informasiyanın emotiv funksiyası ve ifade vasitelerinin kemiyet ve keyfiyyet göstericileri esasında müeyyenleşdirilir.

Bizce, “Dede Gorgud” da hem yeni, ye’ni sabit ölçü, bölgü, gafiyeli şe’rin doğuşu, rüşeymleri, izleri ile yanaşı, artıg çohdan yaranmış bu şe’rin “Dede Gorgud” şe’rine te’siri de özünü gösterir. Ne üçün?

1. Türk dillerinde, o cümleden, Azerbaycan dilinde şe’rin yaranması prosesini “De-de Gorgud”la hududlandırmag yanlış olardı. “Dede Gorgud” oğuznameleri hardasa bu prosesi çoh eks etdirir, hardasa da az eks etdirir, eslinde bütöv menzerenin kesiyi kimi özünü gösterir.

2. Yaranma prosesi nisbeten geniş zamanı ehate etdiyi üçün “Dede Gorgud” şe’ri ni inkişafda ve hemin inkişafın motivleri-dahili ve harici sebepleri fonunda alıb tehlil etmek düzgün olardı.

M. Kaşgarinin “Divanu Lügeti’t-Türk” eserindeki şe’r parçaları artıq müasir şe’rin (formaca) nümuneleridir ve hemin şe’rlər halg ağzından toplandığı üçün İ.V. Stebleva haqlı olaraq onları XI. esre deyil, heyli evvellere bağlayıb¹⁰.

Alliterasiyanın poetik yükünün get-gede azalması, gafiyenin yükünün artması, sabit heca etrafında gezişme¹¹, Türk dilli şe’rin inkişaf yolunun ganunauygun merheleleridir. Şe’r, her şeyden evvel, ganunauygun münasibetlerle şertlenen bütövdür. Her şe’r bir sistemdir.

“Dede Gorgud” bu bahımdan on iki şe’rdir, on iki boyun poetik tehkiyesidir, müasir göz ile bahsag, on iki poemadır.

Süjetden, ehval-ruhiyyeden asılı olarak, her boy statik ve dinamik hisselerin sıralanmasından, bilgi veren, elece de, emosiyaları gubarıq ifade eden parçalardan teşkil olunmuşdur.

Arhaik kuruluş her boyda özüne mehsus şekilde eks olunub ve bütün bunların hamısı bele bir hegigeti ifade edir ki, poetik simmetriya “Dede Gorgud” boylarında mühtelif ifade vasitelerinin geyri-beraber nisbeti ile ifade olunub.

Gedime getdikce paralel konstruksiyalar, müasir şe’re yahınlaşdıgca ölçü, bölgü, gafiyeli bendler artır.

“Dede Gorgud” boyları bu inkişafın körpüsü yoh, onu özünde dahilen keçiren poetik dil nümunesidir.

Tirada (V. Jirmunski, H. Koroğlu) adlandırılan parçalar ümumi addır ve hemin parçaları degig ayırmır. Gedim poetik formulanı nisbeten daha çoh sahlayan bu parçalar, esasen, poetik tesvir, poetik müracietden vs. ibaretdir.

Çohdan elme bellidir ki, eyni aileye mensub olan diller eyni inkişaf tempine malik deyil. Dil dahili ve dil harici amiller her bir dilin potensialını bir cür aşkarlayır. Şe’rin yaranması da eyni prosesi eks etdirir. Gedim poetik arhitektonika daha çoh yakut, çuvaş halg şe’rinde galır. Dahil olduğu areal dil vasitelerinin, hüsusen sintaktik vasitelerin müteherrikliyi, oğuz, o cümleden, Azərbaycan şe’rinin inkişafını heyli sür’etlendirmişdir.

“Dede Gorgud” “nesrin poeziyası”ndan daha çoh gedim poeziyanın galıqlarını özünde sahlayan dilin poeziyasıdır. Şe’r sanki dilin “ingilabi guvvesidir”. Bu güvve

¹⁰ İ. V. Stebleva, *Poetika drevnetürkskoy literaturı i yeyo transformatsiya v ranneklassičeskiy period*, Moskva, 1976.

¹¹ İ. M. Astafyeva. *Vidi sintaksiçeskih povtorov, ih prirode i stilistiçeskoe ispolzovanie* (na materiale sovremennogo angliyskogo yazıka) AKD., Moskva, 1964; V. V. Bartold, “Soçineniyan cilt V. İzd. Nauka, Moskva, 1968; V. V. Bartold, “Eşçe İzvestie o Korkude”, *Soçineniya*, cilt V. İzd. Nauka, Moskva, 1968; Turetskiy epos i Kavkaz”, *Soçineniya*, cilt V, İzd. Nauka, Moskva, 1968; *Başkirskiy narodnıy epos*, Moskva, 1968; S. Begaliyev, *O poetike eposa “Manas”*, Frunze, 1968; G. Veyl, *Simmetriya*, Moskva, 1968; A. N. Veselovskiy, *İstoriçeskaya poetika*, Leningrad, 1940; V. Vinogradov, *Stilistika. Teoriya poetiçeskoy reçi, Poetika*, Moskva, 1963.

dilin içinde yetişir, dildeki adı tehkiye yasaglarını gırır ve özünüifadenin yeni imkanlarını yaratır. “Dede Gorgud”da poeziya hele dilin poeziyası sferasından üzölmeyib, sıralı, gaydalı nizama-nezme çevrilmeyib. Poetik teheyyül, poetik tefekkür öz ifadesini mehz “Dede Gorgud”da gördüyümüz kimi tapıb.

Biz müasir şe’rin kodları ile “Dede Gorgud” u açmak isteyirikse, bu yol bizi همیشه çıhmaza aparacag.

“Dede Gorgud”a öz kodu ile, gedim şe’rin kodu ile yanaşdıgda o öz sirrini açacagdır.

“Dede Gorgud”daki “soy soyladı”, “düzdü goşdu”, sonraki dastanlarımızdaki “saznan dediyini söznen dedi” ifadeleri bize be’zi hegigetleri anlamagda açar kimi çoh gereklidir.

Nağıl üslubu, nağılçılığ “DG”un poetik strukturasını zaman-zaman deyişmiş, ona yeni biçim vermişdir. Sanki “Dede Gorgud” oğuznamelerini-ulu ozanın düzüb goşduglarını sonraki ozan-aşığ damışır, be’zi yerleri, megamları öz tehkiyesinde tegdim edir, bir növ nağillaşdırır.

Bu me’nada “Dede Gorgud”da, ele bil, iki ses gah ardıcıl, gah da yanaşı işlenir, birinci ses gedim oğuznamelerin, ikinci ses sonraki nağılların sesidir. Gaynayıb-garışma gedim guruluşun izlerini itire bilmemişdir.

Dede Gorgud obrazının menbeyine getdikce Dede Gorgud şe’rinin tarihi, doğulma gaynakları da aharlanır. Gam-şaman-Ozan adlanan el ağsagğalı hem de mö’cüze, sehr sahibi idi. Bu sehr ilkin tanrıçılığ idi, tebieti feth etmeye cehd eden dünyanın sirrini öz sirrinin yanında yendirmek isteyen insanın teşebbüsü idi.

Sehr insanı ağsagğal, rehber etmişdi, yohsa bu megama çatan insan sehrin gücüne tapınmışdı?

C. Frezer birinci fikrin terefinde dayanır¹², marksist-leninçi metodologiyaya söykenen mifaloglarımız ikincinin.

Dede Gorgudun söylediği söylemelerde mehz hemin gam dualarının izleri açığaydın duyulur. Fikrimizce, hemin dua-soylamalar ilkin şe’rin nümuneleridir (ağaca, suya, müraciet, gurdla bağılı deyim...).

“Dede Gorgud”un poetik sintaksisi, hüsusen, paralelizmler, diğere ritm yaradan vasiteler, sintaktik bütövlere yaradan dil vasiteleri “Dede Gorgud” şe’rinin tebietini açan esas gaynag kimi çoh deyerlidir.

¹² B. V. Tomaşçevskiy, *Stilistika i stiholojenie*, Leningrad, 1959.